

SARUSI MIHÁLY

## *Hiábabáza*

*Részlet a regényből*

Öccse nyakára tette a kaszát.

Jani elcserezné jó messzire, a községhatárnál levő földjét sógornak a kert alatti földjével. Valamit rá kell fizetnie, de megéri! Fölszántja, trágyázza, ám – úgy tűnik – nincs még rá pénze. Erre öccse, Matyi, tán ángyi buzdítására, kifizeti, megveszi a felét. Sőt, részegen rátámad Jani bátyára, hogy meri az ő földjét művelni?!

– Nyakára tettem a kaszát. Nem húztam meg persze – regéli a csárdában, hová hamar híret viszik.

Matyi asszonya, Julis előtte való nap rákiabált Vojkicára:

– Te bűdös olá kurva!

Mert hogy állítólag. Így meg úgy.

– Ne bántsátok a feleségem! – és egy kicsit még a testvére nyakán tartotta a kasza élit.

Nem tud Jani és oláh felesége sehová elmenni, hogy ángyi, ha ott van, valamilyen módon beléjük ne kössön.

– Elűztök, ha így bántok a feleségemmel! – fakad ki Jani a ki tudja hanyadik bántásra.

– Nem rá mondtam, a kutyára értettem – szabadkozik (s mutat az éppen ott lábatlankodó, kölyökkutya korában Begamindszentről ideszármazott szukára) nagyszájú sógornője, amikor utóbb újra szóba áll egymással a két testvér, a két család.

– Fogtam az asszonyt, beállítottunk Kati húgomhoz. Megkérdeztem tőle, mi baja van velem meg a feleségemmel, mert felénk se néz. Julis az ő fejét is telebeszélte. Húgom elírta magát, hogy neki semmi baja velünk. Behívtam Vojkicát.

Hétvégén, amikor mégis csak jó kimozdulni egy kicsit. Évekig nem mentek ki a faluba.

Nénéd, Rozi néni pityereg fiai háborúskodása miatt.

– Együtt szoktuk a disznót vágni. Ők átjönnek ide, mi hozzájuk, segítünk egymásnak. Láttam, hogy Julisnak valami nem tetszik, de én csak átmegyek a fiamékhoz! Odamegyek, a menyem meg rám támad, nincs rám semmi szükség, boldogulnak nélkülem is! Na, mondom, én hozzátok többet be nem teszem a lábam.

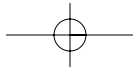
A két ház közt a Kurucz-köz gyalogútja, valamikor a kettő egy telek volt. A kert, no és az újabban szerzett kis szántó is szomszédos.

– Matyi meg odaszól anyámnak: Ez a vén pina mit keres itt?! Akkor én letettem a kést, otthagytam őket.

A kést, amellyel a hízót bontotta.

Valahogy biztos elváltak bátyus nélkül, csak hát.





Azóta nem köszönnek egymásnak.

– Úgy mennek el a házam előtt, hogy nem köszönnek be!

Idegenre is ráköszön a faluban mindenki, aki meg ismerőssel, jó baráttal, különösen ha testvérrel, rokonnal fut össze, biztos megáll egy-két szóra. Nem ritkán néhány fertály órára, hogy alkalmanként fél napig tartó pletykálkodássá vagy épp borozássá-pálinkázássá, sörözéssé ne fajuljon a találkozás.

– Mit hozzak?

– Ami a-val kezdődik – válaszol a kérdezett városjáró ember.

S már le is telepedtek az eperfa alá. A tornácon. Télen a konyhában.

– Ha meglát a fiam vagy a lányom, elfordítja a fejét.

Nénétek akkor ugrott először a kútba?

– Én kint vágtam a herét, jön Matyi. Már be volt állítva, meg Julis fölhúzza, hogy a fele az övé, azt ne vágjam! Mondom, mész a kurva anyádba, hogy lenne a tied, és csak kaszáltam tovább. Jött nekem, hogy az övé, erre a nyakára tettem a kaszát: Eltakarodsz, vagy vágjam el a torkodat?!

Julis ángyod telekürtölte a falut, piszkos szája van.

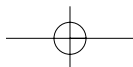
Szentjánosháza lenne a falu becsületes neve, csak hát a regáti király birodalmában hogy tűrnék el az efféle megnevezést? Az hiányzana, nem egy újabb bécsi döntés. A románok Sintionnak keresztelték el rögvest az ország szétszabdalását követően. A környékbeli románok is Szentjánosházának hívták, míg hívhatták, ma már lassan a helybeliek is Sintionoznak. Magyarja, románja.

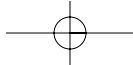
Hogy is kezdődött...

Ki tudja! Az Öregisten ha meg Kovács Sanyi bácsi, akinek táltos híre van. A háborúban ragadt odaát, az ötvenes évek elejétől jár haza, előbb évente, utóbb, halála előtt havonta. Hogy meggyógyított-e egyetlen embert, egy szem lovat vagy gyümölcsfát, megjósolta-e, milyen termést hoz az új esztendő, vagy hogy valaha is táltos paripája lett volna, senki sem emlékszik, de hogy regélni senki sem tud úgy, mint ő, már a betelepedő szomszéd falusiak is tudják. Benéz valahová – mert behívják, vagy mert ott van dolga –, s legyen hivatalos hely, magánporta, ha egyszer rákezd, napestig folytatná, ha valaki be nem rekeszti a meséjét. Regöl? Alig, inkább csak csattanós történeteket mond erről-arról. Vicceket, vagy ahogy a máshonnan idekerült szomszéd mondja: novellákat mond. Sanyi bácsi a családban egyedül maradt, mindenkije meghalt, mire az ötvenes évek elején először hazajöhetett. A falu rokona lett, mindenki hozzátartozóként kezelte, ami nem véletlen, hisz ha nem vérrokona, hát sógora, cimborája, volt iskolatársa, katonapajtása, miegyéb ismerőse Jánosházán mindenki.

Megjött és már be is hívták valahová. Ha nem hívták, ő köszönt be. Ha meg úgy sem, hát a Csárdában kötött ki. Éjszakára valaki mindig befogadta, csak egyszer – a falu tudomása szerint egyetlen egyszer – esett meg, hogy a gyönyörű nyári éjszakát a sírkertben töltötte. Édesanyja hantjánál húzta magára takarónak a csillagos eget.

Még hogy vicceket, történeteket, régi-régi meséket mond, Szentjánosháza igaz történetét sem ismeri senki úgy, mint ő. Nemrég megkereste az iskola román történelemtanára, aki a fejébe vette, hogy megírja végre Sintion igaz dáki történetét,





hogy szóra bírja, kiszedje belőle a román igazságot a falu múltjáról. Tetszett neki, sebesen le is jegyezte, nemsokára bukaresti szaklapban látott napvilágot a szerinte jó másfélezer éve Decebálék meg a többiek által alapított ősi település múltját leleplező története. Mert hogy – mondanunk sem kell – a magyar földbirtokos által az Osztrák–Magyar Monarchia idején az ősi román földre telepített gyanús eredetű „magyarok” szerencsére kezdenek ismét visszarománosodni...

Mondta volna, ha valaki meghallgatja ismeretterjesztő előadását, mert a Párt által berendeltek inkább elmentek a Kultúrházból a Csárdába az éppen otthon tanyázó Sanyi bácsi meséit hallgatni.

– A szeku sem tudta visszaterelni őket – lódítja utóbb Nagyotmondó Sanyi bátyánk, aki azért abban az időben is elég szókimondó volt.

Tán azért nem bántották, mert gügyének tartották? Annak állította be magát? Bolond libból bolond szél fú? Elhitték az elvtársak.

Persze Sanyi bácsi is megéri a pénzét: úgy alakítja történeteit, hogy teccen a hallgatóságnak! Ha komonisták voltak – ne adj isten temesváriak, pláne ne bukarestiek – körülötte, adta a nagyromán hazafit, a nemzetközi szocialista dák hogyishívjákot, ha meg piszkos imperialistabérenc kulákfattyakhoz szólhatott, hogy ne adott volna a csatorna-építő moszkovitáknak és maoistáknak!

Nem vitték el? Mondom, ennek is megvan a sora. Most inkább hagyjuk őt beszélni. Mert arra lennének kíváncsiak, a hunok vagy a dákok ülték-e meg először e földet? A lényegen nem változtat, de csak izgatja a falubeliek képzeletét... a képzelt vagy az igazi múlt.

– Ha elmúlt – heccelődik Sanyi bátyád.

Nem kell neki semmiféle ital, anélkül is hamar megered a nyelve. Persze ha elé teszel valamit, észrevétlen – amikor történeteibe merülsz – bekapja. Hogy miért a Csárdában tanyázik? Nyilván mert ott mindig kerül hallgatóság.

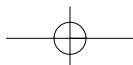
– Szentjánosháza? A tudós emberek s könyveik szerint kicsi falunk már Szent István korában létezet, a törökdúlás idején pusztult el, temploma is volt, majd Pusztá-Szentjánosháza új tulajdonosa, Szalay 1882-ben magyar parasztokat fogadott föl a határ megművelésére. Köztük volt a dédapám is! A tied meg a tied, a kendéről nem beszélve. Őseink fölhúzták sárkunyhóikat, nekiveselkedtek, és annyit dolgoztak, hogy ha mindezt Amerikában teszik, ma valamennyien földbirtokosok! Hogy lettek volna a Temesközben, de mire kiütött az első háború, volt miért harcolniuk a szentjánosi férfiaknak: a gazdának a földért, a cselédnek a saját föld reményéért! Nem rajtunk múlt, hogy ez lett a vége.

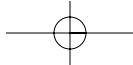
Erre inni kell.

– Hogy ne vezett volna meg itt mindenki, amikor bejöttek az első regáti katonák! Bocskorban, hogy azon nyomban rabolni, asszonyt erőszakolni ne kezdjenek. Az első ellenállót, Nagy Ferit, kivégezték, akkor elcsöndesedett a falu. Öregapám mesélte, micsoda csönd lett itt.

Kust mondott volna, ha jólneveltsége nem szól közbe.

– Akkor indultak meg az emberek: irány Amerika! Néhány falubeli a század első éveiben már kimenekült a tengerentúlra, a legtöbben Észak-Amerikába, de az





egyik család meg sem állt Brazíliáig. Ők biztatták föl a rokonságukat, levelükben ingyen földről, ingyen kocsiról, lóról, szerszámról írtak, hogy aki oda kimegy, mindent megkap ahhoz, hogy a maga ura legyen, megálljon a saját lábán!

A maga ura... – sóhajt a Csárda hallgatkozó vendégsereglete az Úr Jézus Krisztus akárhányadik évében.

– Hogy Vargáék mért futottak New Yorkba, tudjátok.

Erről beszélni sem érdemes. Olyan szomorú. Bicskanyitogató.

Bicska? Kaszaegyenestű – volt, valaha. Ma?...

Sem kasza, sem ahhoz való ember.

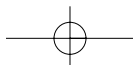
Varga Pityu, Jani húgának, Katyusnak az embere – amellet, hogy iszik, mint a gödény, s néha már attól kell tartani, hogy összepiszkolja magát –, dédunokája Amerikás Varga testvérének, aki Kurucz Jani nagybácsija. Fogy a falu, mármint a magyarság, az üres házakba beköltöző románság és cigányság sem pótolja a veszteséget: a fiatal itt alig talál munkát, irány a város! A Város, Temesvár, Lugos, néhányan Aradnak vették az irányt, újabban meg a közeli kisvárosba, Begamindszentre mennek. Míndszent román hely, meg különben sem nagyon kínál munkát, a kollektív szétesett, a néhány kisüzem tönkrement, újat még nem telepítettek, csak terveznek valami „ipari parkot”. Állítólag a franciák építenék; ma is nagyon bíznak bennük, bíznak, mint száz éve is tették. Meg ha benősül egy jánosi valami mindszenti román családba. Eddig alig fordult elő, ma annál gyakrabban. Még hogy idehozzon valakit, Jánosházára, legény, leány, olyan férjet, menyecskét, aki nem tud a nyelvünkön?! Elképzeltetlen volt. Ha idevetett a sors – vagy épp a szerelem – románt, svábot, szerbet, szlovákot, egy-kettőre beolvadt. Megtanulta a nyelvünket, alkalmazkodott szokásainkhoz, előbb-utóbb átvette hagyományainkat, a végén többnyire jó magyar emberekké, tisztességes magyar asszonyokká váltak ők is, akik a gyermekeiket magyar szóra tanították, magyarrá nevelték. Pontosabban: jánosivá!

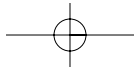
Erre még visszatérünk.

Az öreg Varga, akiből a falu száján – annak ellenére, hogy soha többé nem látták, tehát felőlük akár Jappánhoni Varga is válhatott belőle – Amerikás Varga lett, egykor az uraság gulyása volt. Mit gulyása, számadója, ami akkor – az 1800-as évek végén – nem akármilyen lehetett. Elképzelni sem képes a kollektív nevű kolhozban kínlódó ember, mit jelentett Szalay számadó gulyásának lenni. A brigádos, ha. Ha. Mert a brigádos sem szerzett annyit a közösből, mint szerzett volna, ha nem szól közbe az élet, az öreg Varga a munkájával! Vince, Vince bácsi. Mert már kezdett gyarapodni, amikor egyszer csak kapta magát, és a tengerentúl termett. Vitte kicsi családját, asszonyával az akkor még csak egy szem gyermeket, a kis Lacust. Állítólag nagy ember lett belőle! Másoktól, jánosi amerikusoktól hallottunk még róla ezt-azt. Hogy – mondják – Vince bácsi megtagadta magyarságát.

Attól, amit itt látott? Ki tudja.

Az első háború után valami ügynökféle csalogatta a népet Latin-Amerikába.





– Testvér! Szalaytól semmi jót nem várhattál, ettől az oláhtól még annyit sem remélhetsz! Se földed, se semmid, lassan megszólalnod sem szabad anyanyelveden. Gyere velem, hív Latin-Amerika, a végtelen lehetőségek hazája! Brazíliában télen is nyár van, téli ruhára semmi gondod, fűtened sem kell! Kapsz az államtól vagy harminc hold földet, amit neked kell feltörnöd, megművelned, termőre fordítanod, ingyen adnak hozzá szerszámot, bármit, hogy boldogulj! Brazília tárt karokkal várja a romániai magyarokat!

Hogy romániaiak mondott erdélyi – netán bánási, temesközi, Temes vármegyei – helyett, szinte vesztett ügye lett Jánosházán.

– Hogy mi haszna volt, hogy így beszélt velünk, ki tudja. Aztán – regélte a Csárdában a mindent tudó, mindenről értesülő, minden hírt és álhírt továbbadó Táltos Kovács – aki kicsalta az embert Amerikába, Brazíliába, az első kikötőben jó pénzért továbbadta, és a szerencsétlen magyar, családjával, feleségével, pulyáival magára maradt. Kivonatoztatták őket a végállomásra, az őserdő közepébe, s kitették őket, boldoguljanak! Ott álltak magukra hagyatva, minden segítség nélkül, csak az Úrban bízva.

Jóval később írt levelekből tudták meg, mi történt azzal a pár családdal, amely mégiscsak nekivágott az útnak. A puszta földön háltak, majd nekiálltak kalyibát építeni. Irtották az erdőrengeteget, kígyóval viaskodtak. Kis pénzükből vettek maguknak vetőmagot, facsetet, s kézzel, ásóval-kapával művelték a sajátjuk hitt földet, mígnem rájuk nem talált az állam: hogy merészelik az ő földjét elrabolni? Bizonygathatták, hogy ők azt megérkezésükkor a Sao Pauló-i kikötőben megvásárolták. Részletre, az elsőt ott fizették ki, a többivel még valóban adósak, nem és nem, az állami ember nem hitt nekik, takarodjanak onnan. Nem, a szentjánosiak egy tapodtat sem, ha már egyszer oda vetette őket a élet, nem mennek sehová!

Szapóló?

Nem, Sao Paulo, magyarán Szentpál! Az első levél írója még így nevezte meg a hatalmas dél-amerikai kikötővárost.

– Szentpál? Hallod, ott is van, nem csak nálunk!

Még hogy Szentpál, az esőerdő kellős közepén született kicsi falut Új-Szentjánosházának keresztelték el a jánosiak! San Juan vagy mi lett mára belőle, magyarul meg a legöregebbje, ha tud még néhány szót.

Maradhattak, derül ki a későbbi kusza sorokból, és fölvirágoztatták az őserdőt! Hogy a csudába ne.

Jánosiaktól mi ki nem telik. Ha beledöglik is.

– Ők sem jártak jobban, mint mi!

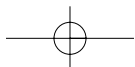
Sokkal nem, alig.

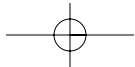
Templomukat ugyanúgy, mint itt az ősök, Szent Imre herceg tiszteletére szentelték föl már a harmincas években.

Jó hogy. Jó hogy nem San Juan vagy Sao Paulo.

Tengerszentpál.

Sanyi táltos épp rákezd, nagyon Csucsuzik! Mászt rég elvittek volna, ő nem, megteheti, papír van róla.





– Leszerelték a seregből, mert olyat csinált.

– Olyat én is, mégsem!

Tè nem, ő igen.

Persze Sándor bátyát a királyi román haditörvényszék menesztette, mint lükét, mert annak tetette magát!

– Úgy könnyű.

Kísérelted volna meg.

– Az a királyi román lükeigazolvány már különben sem érvényes!

Ha nem az is kitalálás!

Maga gyártotta Hódmezővásárhelyen.

Jani rájuk hagyja. Vége a dolognak. Eleget gürcölt, ezért a két üveg sörért nem szólhat az anyja!

Nem fog.

Kovács Sanyi bácsi nagyon mondja!

A falu fő-fő besúgója legyint. Annyiszor jelentette már, mindhiába. A milícián néhányszor megkenték az öreget – persze fiatalember korában, mert most mint magyar állampolgárral hogy mernék –, ma már nem vergődnek vele. Szinte befogják a fülüket, amikor megszólal! Legyintenek, védi Magyarország, Kádár! Csucsut azért eddig békén hagyta! Csak most valahogy kezd megsűrűsödni a levegő. Kezd az embereknek nagyon elégük lenni. A spion is érzi, jobb, ha most meg sem hallja.

– Spion hazament, mondhatod!

– Az úgy volt.

– Még hogy volt, van!

A múltkor Jani meg két ivócimbora úgy megkente Spiont, hogy egy hétig nyomta az ágyat. Fejükre húzták a kacabajkát, föl nem ismerte őket. Utána hónapokig járt a falu nyakára a szeku. Ott egye meg a fene őket, ahol vannak.

– Az első vicc, amit az öregektől hallottam.

1941-ben utazik két székely a vonaton. Odaér a kalauz. Kérem a jegyeket. – Gergő, vettél jegyet? – Nem vettem, Áron. És te vettél, Áron? – Én nem vettem, Gergő. – A kalauz jegyzőkönyvet vesz föl. – 260 pengőt fizetnek. – Gergő, akkor mink van? – Hát bérletünk, Áron.

– 1944-ben, amikor már a túloldalon éltem, a hatóság bizalmas körlevélben szólítja föl a helyi elöljáróságokat, hogy akadályozzák meg a rémhírek terjedését. Az egyik torontáli faluban a kisbíró kidobolja: Közhírré tétetik: jönnek az oroszok, de tartsuk titokban, ne adjuk tovább!

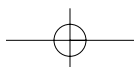
– 1947-ben hallottam a mesteremtől: Mi a különbség a 18 éves SZU és a 20 éves USA között? – Két év Szibériában.

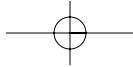
1948-as vicc.

– Honnan tudod, mikori?

– Fölírtam.

A két jó barát, Kohn és Grün szerencsésen megúsza a háborút. A járda széléről figyelik a május elsejei fölvonulást, és egymás szavába vágva hüledeznek. – Tè,





odanézz! Aki ott elől viszi a vörös csillagot, nemrég még a vasgárdisták közt feszített! – Mögötte, aki a jelszót cipeli, az jelentett föl engem! – Aki a Marx-képet viszi, az ellenőrizte a gettót! – Hát ez már mégiscsak disznóság! Mindennek a teje! Nekünk is tennünk kellene valamit.

Ez meg pesti történet, 1949-ben vagyunk. Latabár kiáll a színpadra, mutatja az üres bal karját. – Jöttek az amerikaiak, azt mondták, Davaj csasz! – Nem amerikaiak, oroszok voltak azok! – szólt vissza valaki a nézőtérről. – Nem én mondtam.

1956? Jobb, ha meg se nyikkanunk.

1957 lehetett, amikor bement az orosz baka a szegedi kocsmába. Bort kér. A csapos fölsorolja az összes borfajtat: – Kövidinka, ezerjő, bikavér, kadarka. – Megszólal erre nagy mérgesen a ruszki: – Nye harasó Kadar, Nagy Imre harasó!

– 1958-ban vagyunk, vajon most éppen min töprengenek a marxista filozófusok? – Min, min: Van-e élet a halál előtt?

1959-ben is otthon járt Táltos. Akkori meséi közül erre emlékszik legjobban a hallgatóság. Egy fáraó tevével záratta be magát a piramisába. Amikor a régészek felbontották a piramist, élve találták meg őket. Megkérdezték tőle, hogy történhetett ez meg? A fáraó elmondta, hogy amit ő szart, megette a teve, amit meg a teve, azt ő. Erre összeültek a bölcsek, és megalapították a KGST-t.

– Volt ezeknek eszük, hogy kiugrottak belőle!

1965-ben meg mivel nem áll elő.

– Amikor Pesten jártam, hallottam: – Miért állították Lenin szobrát háttal a Városligetnek? – Hogy ne lássa a proletárok egyesülését.

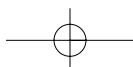
Tudjátok, mint nálunk a Kiserdőben majáliskor, jobb arra nem menni, oda sem nézni!

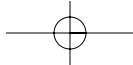
1968-ban sem adta alább: Mi a különbség a kapitalizmus és a szocializmus között? – A kapitalizmus ember ember által való kizsákmányolása, a szocializmus pedig éppen fordítva.

1969: Mi a különbség a komonista és a között, aki szívből utálja őket? – A komonista elolvasta Marx, Engels, Lenin és Sztalin művet, az antikomonista meg is értette.

– Ne csiklandozz!

1970-ben beleesett a maga ásta verembe, ugyanis ebben az évben innen vitt adomát Csonka-Magyarországra! Hogy azt mondja Csucusu ellátogat egy közeli kollektívba. Elég nagy szegénységet talál! Megkérdi egy paraszttól, mikor kelnek föl. Csucusu rögtön fölvilágosítja, hogy korábban kell fölkelni, akkor meggazdagodnak! A parasztember megfogadja, és már másnap reggel nagy korán fölkel. Elsőnek a kollektív elnökével akad össze, aki disznót rak föl a kocsira. Megkérdi a paraszt, hová viszed, Jóska? Mert hogy amúgy pertuban volt vele. Azt feleli az elnök, vigyen ő is haza egyet! Legközelebb is korán kel, most meg a mérnökkel találkozik, aki szénát visz haza. Vele ugyanúgy jár. Aztán egyszer csak személyautót vesz. Elmegy Bukarestba Csucusuhoz, és a földszintről fölkiáltja az eredményt. Mire szétnéz, a kocsija már eltűnt. – Mi korábban kelünk – próbálja megnyugtatni a pórul járt parasztot a pártfőtitkár. A főnökötök.





– A Tied!

– A tietek.

Befogod.

– Képzeld, Bátya ezeket a vicceket odaát minden megbízható ismerősének elmondja! – Nálunk nem úszná meg szárazon.

– Te megúszod?

– Az más.

Hogy a pokolba ne.

1972. János bácsi ki akar lépni a téeszcséből. Elmegy a téeszelnökhöz, s seggbe rúgja: – Ki akarok lépni a téeszcséből! – Kis pont vagyok én ahhoz, János bácsi! Menjen el a pártitkárhoz! A pártitkárral is ugyanígy jár, a megyei pártitkárhoz küldi, aki meg Kádárhoz. Kádár háttal áll, el van foglalva. János bátyátok jól seggbe rúgja őt is, mire Kádár megfordul: Mi az, kimentek az oroszok?!

– Ha nálunk kapná meg ugyanezt a megyei titkár, azt hihetné, visszajöttek a magyarok.

1976-ban megint innen visz odaátra viccet, amely valahogy így hangzik: A bukaresti pártkongresszuson egy nő egeret lát beiszkolni a széksor alá. – Üssük agyon, üssük agyon! – kiáltja rémulten. A mellette szunnyadozó székely atyafi fölriad: – A feleségit is, a feleségit is!

Ez még jobb! Falun szekerezik át két székely, úgy belemerülnek a beszélgetésbe, hogy elütnek egy disznót. Egyikük lekászalódik, és bemegy a legközelebbi házba, hogy megkérdezze, kié volt, és kifizesse az árát. Jó sokáig van bent, a koma, amelyik a lovakkal maradt, már kezd nyugtalankodni, mi történt a pajtásával, amikor váratlanul dülöngélve kijön a házból a másik.

– Hol a fenébe voltál? Mennyit kértek a disznóért?

– Nem fizettem én egy fityinget sem, nem hogy lejt! Amikor belépek a házba, éppen Csucsut éltették, én meg csak annyit tudtam kinyögni, hogy megdögölt a disznó! Erre a háziak csapra verték a boros hordót, még most is duhajkodnak. Azért jöttem, mert téged is odavárnak a mulatságba!

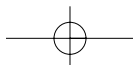
1980, mondhatni tűz, tűz! „Hogyan oldható meg az afgán kérdés? – Ha az afgánok kivonulnak Afganisztánból.”

– Mint az erdélyi kérdés.

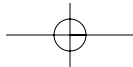
– Mért, van erdélyi kérdés?

1987, meghalt Reagan, fölkerült a Jóisten elé. Megkérdi a Jóisten Reagent: – Tudod-e, ki vagyok? – Igen, te vagy a Jóisten! – Akkor gyere, ülj ide mellém! – Meghal Gorbacsov, ő is a Jóisten elé kerül. Megkérdi a Jóisten? – Tudod-e, ki vagyok én? – Hogyne, te vagy a Jóisten! – Úgy bizony, gyere, te is ülj mellém. – Meghal Csucsu, ő is fölkerül. Kérdi tőle a Jóisten: – Tudod-e, ki vagyok én? – Azt nem tudom, hogy ki vagy, de hogy a helyemen ülsz, az biztos!

– Hallották, emberek? A dákokról azt állítják a románok, hogy az ő nyelvükön beszélt Éva nagyasszony és Ádám nagyságos úr!







A tavalyi pesti pártértekezlet után terjesztették: Grósz utasítására új elakadásjelzõt kell használni, az ötágú csillagot.

– De elfogadnánk Csucus Romániájában azt a magyar elakadásjelzõt!

Jani? Nagyhangú, de szemérmes. Éppen hogy eléggé tartózkodó a természete. Félénk! Nagy hanggal ilyen gyámoltalan legyen valaki. Még ha nagydarab volna, húsba-zsírba beágyazott idegekkel. Nem. Sovány, inkább közepes, mint apró természetű, vagy jól megtermett lenne. Jani? Arany ember. Abban az értelemben, amilyenben a legtöbb magafajta, ha el nem rontják – el nem rontja a világ, a család, azaz az asszony, a pénz utáni hajsza, a politika, akármicsoda –, ha tönkre nem teszik, le nem rombolják benne mindazt, amitől oly arany kisgyermek, kisfiú, legény és ifjú férfiember volt! Jani.

Neked könnyű, te szereted, hisz együtt nőttél föl vele. Utca porában, gyöp zöldjén, érpart jó levegőjén, kiserdő hűvösén ütve el együtt annyi szép időt. De ha nem ismerted, akkor is, ha összekerültél vele, összehozott benneteket a jó vagy a balsors, hamar rájöhettél, mit ér a barátsága, mit a hangoskodása, magába zárkózása, alkalmankénti durvasága ellenére való szemérmessége. Jani.

Nem hölgyíró vagy, mégis. Elérzékenyülsz, ha szóba kerül. Mert szóba hozod. Hogy ne tennéd, ha egyszer: így hozta a sora.

Minek is a sora?

Jani világgá ment. Nem azonnal, valamivel később.

Mi volt az oka? Nem vallja be, de mert az apja – aki annál erősebb természetű ember volt, míg el nem távozott a földi létből valamikor a romániai forradalmat követő évek elején –, mondom, nem az édesanyja, az atyja volt az, aki le nem szállt volna róla! Ha gyengén tanult, az volt a baj. Verte a fejét az asztalba:

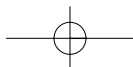
– Nem igaz, hogy nem érted!

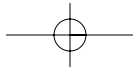
Ő értette, fölfogta, mi a házi földadat lényege, a fia nem. Igaz, románul volt, de mit tesz az, apja segítségével csak elboldogulhatna az idegen nyelven írt tankönyv nyomán írt, szintén nem anyanyelvén fogalmazott házi földadattal!

Ez abban az időben volt, amikor még működött Szentjánoson magyar iskola. Ami annyit tett, hogy néhány tárgyat magyarul, a többit románul tanították. De mondhatta a tanító néni, majd a tanár bácsi Janitoknak, annyit értett az egészből, amennyi épp az elégségeshez elég volt. Tízest álmában ha kapott!

– Egyest, egyest kaptál volna! – piszkálta az öregapja, aki akkor már újfent a magyar időkben érezte magát agyának meszesedése miatt.

Jani nem, Janinak nem ment! Verhette apja a fejét a konyhaasztalhoz, ríhatott az édesanyja, ne bántsa, nem látja, hogy nem tehet róla!? Legföljebb ő is kapott egyet, hogy elkotródjék. Hiába, Janinak nem fogott az agya. Pontosabban fogott neki, hogyne fogott volna! Úgy tanult, hogy öröm volt nézni, amikor olyasmi került szóba, amihez tehetsége volt. Zene, tánc, ének, minden finomabb dolog. Több sem kellett a szülőatyjának, még jobban elrakta, az asszony pedig már meg sem mert szólalni. Magába fojtotta a választ, fia védelmét, takarodott az istállóba tehenet fejni.





– Ott a helyed.

Ott volt. Ott ríhatott tovább, hogy a tejátvevő a csarnokban leshette, mitől nőtt így meg a Zsuzsi tehén tejhozama.

Honnan tudták volna, amire Sanyi bácsi később jött rá. Sanyi bácsi a Csárdában jegyezte meg egyszer:

– Most hallottam Szegedében. Olvasási zavar, ha az embernek jó az esze, mégsem tud tanulni.

Jani is ott volt. Hallotta, de hogy megértette volna? Sógora, Nagy Imrus – kisebbik húgának, Mariskának az ura – csóválta a fejét. Ránézett Janira, aztán elírta magát. El nem árulta volna Janinak, mire gondol, de eszébe jutott, mit kínlódott az iskolában padtársra, későbbi sógora. Tudton tudták az osztálytársak, barátok, milyen jóra való, ügyes fiú, csak hát. A tanítók, tanárok honnan tudták volna?! Csak be a rossz jeggyel a kiskönyvbe. Hogy valami nincs rendben.

Az olvasás zavara? Ki halott olyat az Úr Jézus Krisztus 1950-es, 1960-as éveiben? Apja különösen nem: tovább verte. Azazhogy egy darabig ütötte, amiért ilyen rossz jegyeket hoz haza, aztán békén hagyta. Különösen azután, hogy azért kellett szétütnie, mert élete párja, Rozi be akarta adni az iskolai énekkarba.

– Nem engedek buzit csinálni a fiamból! – harsogott a falu azon utcája, amely otthont adott a Kurucz családnak.

Lehet, hogy csírárt mondott, utóbb emlékeznek így.

És nem is engedte. Később néptáncrea íratna volna be az anyucija, oda sem mehetett. A kezébe nádsíp termett? Mert nagyfiúként maga készítette. Apja kiverte a kezéből.

– Menj verekedni, az való egy fiúnak! – és jól fenéken billentette.

Tiszta szeretetből, mert Öreg Kurucz – a falu száján Öreg Kuci, de ezért ölni tudott a lassan mázsás ember – mindene a család volt. Szüleivel ugyan nem bánt túl szépen, mennyit megríkatta édesanyját! Apja aprította egy darabig, aztán rájött, sokra nem megye vele, hát ráhagyta: csináljon, amit akar. De az asszonykáját, majd a sorra születő gyermekeit, mind a négyet – két fiát, két leányát – úgy busgatta, hogy a falu a csodájára jár.

– Hallod, Kuci megjavult.

Ő meg. Ám amikor nagyfia, Jani olyan tízéves lehetett, megkegyült. Illetve hát visszajött a régi természete. Az eredeti? Amelyet csak kurta ideig tudott legyőzni, leplezni? Mert a példás apából, férjből egy idő után dúvad lett. Aki veri a családját, elissza-elkártyázza, elbiliárdozza-eltekézi, elnőzi a pénzét, aki csak enni, aludni jár haza.

– Mit főztél?

Főtt tésztára futotta. Egy kis friss túróval, tejföllel.

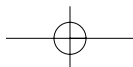
Maga készítette Zsuzsi tehén tejéből.

Puff neki. Úgy elfenekelte, mintha kétfenekű dob volna.

– Húst lökj elém! Húst, vagy kibelezlek.

Húst hússal enne.

Úgy kellett lefogni, különben elvérzik az asszony.



– Hazajövök, agyondolgoztam magam, hogy legyen mit zabálnia a családomnak, reggeltől estig gürizem, fölszántom a fél kolhozt, aztán ilyen szemetet vet ide! Ha még egyszer meg mered tenni!

Többet nem, másnap hazahurcolkodott.

Micsoda szégyen! Ilyen még ebben a faluban nem fordult elő! Már mint válás. Szóval hogy szétmenjen egy család. Túrnek, ha beledöglenek is, de a családnak egyben kell maradnia.

Öreg Kurucz Matyi addig könyörgött, mígnem asszonya visszajött hozzá. Maga ment érte.

Egy ideig megint – mintha – a tenyerén hordozta volna, aztán csak kitört belőle az a bitang vér. Az asszony vissza, anyjéékhoz, Matyi kocsmáról kocsmára.

Ebbe halt bele. Alig múlt hatvan, amikor érte jött a kaszás.

Még hogy ő. Sorra halnak bele a férfiak – hogy az emberek, ma már nem nagyon firtatják –, belefulladás az italba.

Jani nagy nehezen elvégezte az általános iskolát. Úgy értve, hogy a nem régi kötelező hét, az újabb nyolc, majd állítólagos tíz helyett a tanköteles időben hatot tudott bevégezni.

Gata! – mondta az apja, és beadta a kollektívba, ahol előbb a lóistállóba került, majd ki a veteményesbe, a végén ő is gépre ülhetett.

